

Van de hak op de tak

42

Zojuist bij de tandarts geweest. Er bleek helaas dat de tand des tijds aan niemand z'n deur voorbijgaat, het zij zo. Op weg er heen kwam ik in de buurt van mijn bijen en wat doe je dan? Je gaat even kijken. Maar wat heet bijen. Er was er niet één te zien. De plek waar mijn volken staan is een tuin aan de voet van de duinen noord van de Lieserplak, een vlak stuk grond dat door toedoen van Staatsbosbeheer vanaf oktober tot april onder water komt te staan. Om het natte beeld nog wat te versterken had het de afgelopen uren gemotregend. Het water siepelde van de takken en het geheel vormde een troosteloze zompige boel. Daar sta je dan te staren naar de vijf volken. Het is haast niet te vatten hoeveel emotie en gevoelens daar in de loop van het jaar worden opgestapeld. Het vertrouwen op een goede uitwintering, dat aparte gevoel als je een pas uitgebouwde raat in je handen hebt, de spanning of het jonge moertje aan de leg is en de totale ontspanning als je aan het eind van een mooie dag hoort en ruikt hoe de bijen de nectar indikken. Mooie momenten zijn dat. Over het lichamelijk zware werk 'honing afnemen' praat ik dan maar even niet. Gelijk valt op hoe betrekkelijk alles is, want terwijl ik daar wat doelloos stond te somberen (denk aan de tandarts) brak een laagstaande zon even door de wolken en zette het geheel in een diffuus licht en dat maakte het bezoek aan mijn bijenstekkie toch weer de moeite waard. Even wat anders. Heel veel imkers schilderen of beitsen hun bijenkasten allemaal in dezelfde kleur en zetten ze in een keurige rij naast elkaar. Het is ontegenzeggelijk een mooi gezicht, maar laten we niet vergeten dat ze er in eerste instantie staan als woning voor de bijen, met de bedoeling dat elke bij haar eigen woning herkent om er terug te keren. Of dat eenvoudig is met die uniform geschilderde woningen strak in het gelid? Vandaar dat mijn broedbakken en vliegplanken in alle kleuren van de regenboog zijn gekwast, vaak in meerdere kleuren. Alle restjes verf worden gebruikt. Het zal verder duidelijk zijn dat mijn bijen in zo'n omgeving vrijwel nooit gebrek aan (zuur) water hebben. Alleen bij langdurig slecht weer of in een periode met voortdurend noordoosten wind geef ik ze in maart en april een slappe suikeroplossing met de nadruk op water. Er is dan veel water nodig om de restanten wintervoedsel geschikt te maken als voedsel voor het vele open broed. Nu we toch tegen het voorjaar aanschurken nog even iets over de uitwintering van vorig jaar. Uit tal van publicaties is gebleken dat veel volken het er niet levend hebben af gebracht. In

Europa, maar ook in de Verenigde Staten. Er worden zelfs percentages van 50 tot 70% dode volken genoemd. Waaraan moeten we bij deze berichten denken? Resistentie van de varroamijt tegen bestrijdingsmiddelen? Het weer? Slecht inwinteren? Er bestaat altijd de mogelijkheid dat een aantal factoren een rol spelen en dat maakt het zo moeilijk om iets als de 'schuldige' aan te wijzen. Vroegtijdig inwinteren 'heet' heel belangrijk. Dat kan allemaal best waar zijn, maar het afronden van mijn inwinteren vindt meestal pas plaats rond begin oktober, dit jaar door omstandigheden pas eind oktober. Toch kan ik me de tijd niet heugen in het voorjaar een dood volk te hebben gehad. Heel belangrijk is dat mijn bijen tot ver in het najaar stuifmeel kunnen verzamelen. Daarnaast winter ik de volken altijd in op twee bakken met een beperkt aantal raten in de onderbak. De bak met broed staat altijd bovenop. Tijdens het afvoeren wordt in eerste instantie daar het voedsel opgeslagen en het volk naar beneden gedrukt. Tijdens de wintermaanden eet het volk zich een weg terug naar boven en bereikt in de loop van de nawinter het stuifmeel dat vorig jaar daar rond het broednest werd opgeslagen. Kortom, ik wacht met een gerust hart op het voorjaar. Oh ja, ik heb ook nog even geprobeerd een strip moerrooster voor het vlieggaat te prikken om de muizen buiten te houden. De bijen stormden naar buiten en met het vooruitzicht van de tandarts ben ik toen met dezelfde vaart vertrokken.

Mien, balsemien, Mien, balsemien

Laat maar zien hoe mooi je bent. Mooi waren ze met hun roze bloempjes. Een blik in de tuin van nu toont dat de stengels van planten die een uitbundige zomerbloei hebben gedragen er levenloos bij staan. De geknakte balsemienrestanten steken daarbij boven alles uit. Dat doen ze trouwens ook tijdens de bloei. Ze kunnen onder gunstige omstandigheden wel twee meter hoog groeien en worden door de bijen snel gevonden. Enige tijd geleden las ik een verslag over een onderzoek uitgevoerd nabij Würzburg in Duitsland, waarbij de balsemien centraal stond. Het was de onderzoekers opgevallen dat populaire bijenplanten, zoals de kattestaart, de moerasandoorn en de bastaardwederik, beduidend minder bijenbezoek kregen als er gelijktijdig bloeiende balsemien aanwezig waren. De oorzaak bleek de hoeveelheid suiker die balsemienbloemen in hun nectar produceren. Die bedroeg tot een halve milligram per uur en dat was maar liefst tien tot vijftig maal zoveel als de zojuist genoemde concurrerende soorten. Het haalt

de krant en is leuk om te weten maar voor imkers is dat gegeven gesneden koek. Wij weten dat bijen geen aandacht besteden aan perenbloesem als er gelijktijdig appel bloesem aanwezig is en die worden in de boomgaard weer makkelijk in de steek gelaten voor bloeiende paardebloemen. Voor de bijen lijkt het een kwestie van smaak. Onder de dekmantel van de mooiste bloemblaadjes speelt zich echter de harde strijd om het bestaan af, via bestuivende insecten te zorgen voor vruchtbaar nageslacht.

Over bestuiving gesproken

Bijen zijn honkvast. Dat 'honkvast' zijn wordt vaak uitgelegd als zou een nectar of stuifmeel verzamelende bij op appelbloesem zich beperken tot appelbloesem, waarbij zij zich van de ene boom naar de andere spoedt. Fruittelers bevorderen vruchtzetting door tussen de zelfsteriele soorten 'bestuivers' te plaatsen en uiteraard te zorgen voor de aanwezigheid van bijen tijdens de bloei. Die 'bestuivers' op zichzelf hebben weinig of geen invloed. Het zijn de honingbijen die het stuifmeel in de omgeving moeten verspreiden.

In de jaren twintig van de vorige eeuw deed de latere Rijksbijenteelt consultant, de heer Minderhoud, 'Onderzoekingen over het gedrag der honingbijen als bestuivend insect'.

Hij zegt onder andere: 'Aan de honingbij wordt zoowel door biologen als door fruitkwekers en bijenhouders een groote beteekenis toegekend voor de bestuiving van verschillende land- en tuinbouwgewassen. Deze gunstige reputatie dankt de honingbij aan verschillende van haar levensgewoonten. Als voornaamste hiervan beschouwt men in dit verband wel deze, dat een bij lange tijd achter elkaar slechts een plantensoort bezoekt'.

Uit door hem verricht onderzoek op kleine afgebakende veldjes paardebloemen, witte klaver en nog enkele andere bloemen bleek dat haalbijen dagen achter elkaar dezelfde groep bloemen bezochten, waarbij zij zich slechts over een kleine afstand verplaatsten. Hij zegt verder: 'Dit hoeft haar waarde als bestuivend insect niet te verminderen als het overgebrachte stuifmeel tot bevruchting leidt. Bij kleine planten zal dit het geval zijn. Anders wordt dat als een groot aantal bloemen op eenzelfde plant voorkomen en deze, zoals bij vele fruitsoorten het geval is, de eigenschap hebben zelfsteriel te zijn. Hoe komt dan de kruisbestuiving tot stand? 'Veel fruitsoorten zijn zelfsteriel. Als een bij haar tocht op de bloemen van een zelfsteriele boom begint, zal zij langen tijd achter elkaar alleen bloemen van

denzelfden boom bezoeken, vooral als deze groot is. Is de soort absoluut zelfsteriel, dan moeten wij dus aannemen dat alle door die bijen verrichte bestuivingen voor de vruchtzetting waardeloos zijn'. Volgende maand blijkt een verrassend oplossing door recent onderzoek.

Het weer in februari

Voor het midden van het land geldt voor de periode 1971-2000 als normaal: 79 uren zon, 48 millimeter neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 6,1°C.

Februari maanden

Jaar	Zon	Uren	Neerslag (mm)	Max.temp	°C
1997	normaal		zeer nat (83)	zeer zacht	(9,1)
1998	zeer zonnig	(108)	zeer droog (17)	zeer zacht	(9,8)
1999	zonnig	(99)	vrij nat (64)	normaal	
2000	normaal		zeer nat (92)	zeer zacht	(8,9)
2001	normaal		nat (78)	zacht	(7,8)

Het weer in 2001

Zoals gebruikelijk op de drempel van het nieuwe seizoen een terugblik op het weer van 2001 Als ruggesteun bij uw aantekeningen

Seizoen/maand	Zon	Neerslag	Max.temperatuur
1999/2000 winter	++	+	+
2001 maart	--	N	-
2001 april	N	++	N
2001 mei	++	--	++
2001 juni	+	-	N
2001 juli	N	N	+
2001 augustus	N	++	+
2001 september	-	++	-
2001 oktober	N	-	++

Geraadpleegd

Minderhoud, A., Onderzoekingen over het gedrag der honingbij als bestuivend insect. Bijenteelt 34(2): 21 (1931) Reuzenbalsemien koopt bijen om. Volkskrant 7 juni 2001.